

HACI SELİM AĞA KÜTÜPHANESİ

İstanbul Üsküdar'da
XVIII. yüzyılda
Hacı Selim Ağa tarafından
kurulan kütüphane.

Hacı Selim Ağa, I. Abdülhamid ve III. Selim dönemlerinde birtakım siyasî olaylara karışmış nüfuzlu şahsiyetlerden biridir. Reîsülküttâb Mustafa Efendi'nin kölesi iken devlet hizmetine girmiş, çalışkanlığı ve kabiliyeti sayesinde süratle ilerlemiş, Edirne Sarayı'nın tamirindeki gayretiyle dikkat çekerek Hotin defterdarı (1182/1768) ve kapıcıbaşı (1187/1773) olmuştur. I. Abdülhamid'in cülûsundan sonra yıldızı parlayan ve Darphâne emînliğine tayin edilen Hacı Selim Ağa matbah, bina ve tersane emînliği (1201/1787) görevlerinde bulunmuş; ancak III. Selim'in tahta çıkışından sonra durumu sarsılmış, padişahın tersaneyi teftişi sırasında görevinin başında bulunmadığı, donanma işlerini ihmal ettiği, verdiği emirleri yerine getirmediği gerekçesiyle idam edilerek (Uzunçarşılı, *TM*, V, 250) yaptırdığı sıbyan mektebinin bahçesine gömülmüştür (1203/1789).

Bânisinin matbah emini olduğu sırada Üsküdar'da Selâmsız caddesi üzerinde, Atlamataşı denilen mevkide bir sıbyan mektebiyle birlikte yapımına başlanan kütüphane, avlu kapısının üstündeki Yesârî Mehmed Esad Efendi'nin hattıyla yazılmış inşâ kitâbesine göre 1196 (1782) yılında tamamlanmış, vakfiyesi de Muharrem 1197'de (Aralık 1782) düzenlenmiştir. Günümüzde küçük bir bahçe içinde yer alan kütüphane binası, ön kısmında bir okuma salonu ile bunun arkasına sonradan eklenmiş, yüksekçe bir zemine oturan ve okuma salonuna basık bir kemerle açılan kitap deposu (hazîne-i kütüb) kısmı olmak üzere iki bölümden meydana gelir. Okuma salonuna, üstü tekne tonozlu geniş bir saçakla örtülmüş üç gözlü bir revaktan girilmektedir. 6,40 m. yüksekliğinde sağır bir kubbenin örttüğü bu kare salon üçer tanesi yan duvarlarda, ikisi giriş ka-

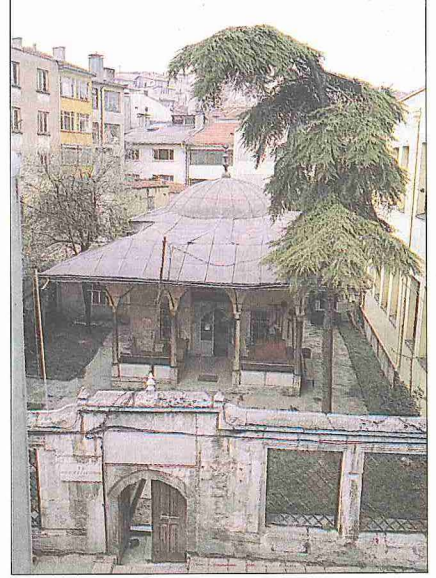
pısının kenarlarında olmak üzere sekiz pencere ile aydınlatılmaktadır. Yan pencerelerin üzerinde ortadaki daha büyük üçer revzen bulunur. Kitap deposu kısmı 4,20 x 4,60 m. ebadında olup üç tarafındaki birer pencereden ışık alan üstü tekne tonozla örtülü daha küçük bir mekândir. Aslında sıbyan mektebinin bahçesinde iken oranın bir ilkokul yaptırmak için yıkılması üzerine kütüphane bahçesine nakledilen kabirler burada küçük bir aile sofası meydana getirmiştir. Hacı Selim Ağa, hanımı Zeynep Kadın, oğlu Nazif Ahmed Efendi'nin kabirleri yanında civardaki Tenbeller Mescidi'nin bânisi Halîmî Hacı Mehmed Efendi'nin mezarı da bu hazîrededir.

Vakfiyeye göre kütüphanede üç hâfız-ı kütüb, iki hâfız-ı kütüb yamağı ve bir mücellit görevlendirilmiştir. XVIII. yüzyılda kurulan diğer müstakil kütüphanelerde olduğu gibi burada da öğretimin birinci planda tutulduğu, üç hâfız-ı kütübden ikisinin aynı zamanda kütüphanede müderrislik yapmalarının şart koşulduğu ve bu görevleri karşılığında kendilerine ek ücret tayin edildiği görülmektedir. Kütüphanenin nezâreti şeyhülislâma bırakılmış ve görevlendirilecek hâfız-ı kütüblerin ders verip veremeyeceklerinin şeyhülislâm tarafından tesbiti istenmiştir.

Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'nin vakfiyesinde de görevli hâfız-ı kütüblerin kütüphanede tam gün bulunmaları üzerinde önemle durulmuş ve bunlardan sadece birinin kütüphaneye meşgul olacağı belirtilmiştir. Hacı Selim Ağa vakfettiği kitaplardan kütüphane içinde faydalanılmasını, hiçbir kitabın kütüphane dışına çıkarılmasına izin verilmemesini de istemiştir.

Hacı Selim Ağa'nın oğlu Mehmed Emin Efendi, 1221 (1806) yılında babasının kütüphanesinin gelirlerini arttırmak için bu raya bazı ek vakıflar tahsis etmiştir.

Başlangıçta Hacı Selim Ağa'nın vakfettiği 1200 civarında kitaptan oluşan kütüphane koleksiyonu zamanla Üsküdar'daki Kemankeş Emîr Hoca, Nurbânû Sul-

Hacı Selim Ağa Kütüphanesi - Üsküdar / İstanbul

tan, Bâbüssaâde Ağası Yâkub Ağa, Aziz Mahmud Hüdâyî kütüphanelerinin de katılmasıyla zenginleşmiştir. Kütüphane için II. Abdülhamid döneminde bir katalog hazırlanmıştır (Dersaâdet 1310). Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'nde bugün 2887 yazma, 1538 matbu eser mevcuttur.

BİBLİYOGRAFYA :

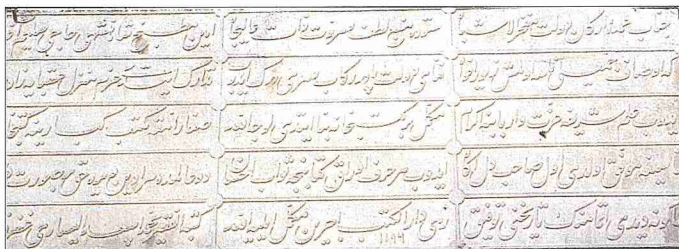
Hacı Selim Ağa'nın sıbyan mektebi ve kütüphanesinin vakfiyesi, VQMA, nr. 579, s. 122-126; Mehmed Emin Efendi'nin ek vakfiyesi, *Şer'iyye Sicilleri*, nr. 564, s. 80; Konyalı, *Üsküdar Tarihi*, II, 404-407; Erünsal, *Türk Kütüphaneleri Tarihi II*, s. 110, 116, 120, 121, 139, 158, 166, 182, 188, 206, 211, 261, 274; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sadrazam Halil Hamid Paşa", *TM*, V (1936), s. 250; Necdet Akıldız, "Hacı Selim Ağa Kütüphanesi", *Milli Gençlik Dergisi*, sy. 34-35, İstanbul 1979, s. 71-77; Nimet Bayraktar, "Üsküdar Kütüphaneleri", *VD*, XVI (1982), s. 47-48, 56-58 (resimler); Behçet Ünsal, "Türk-Vakfı İstanbul Kütüphanelerinin Mimari Yönü", a.e., XVIII (1984), s. 101, 109 (resim), 116 (plan); Subutay Hikmet Karahasanoğlu, "Hacı Selim Ağa Kütüphanesi", *TT*, XVIII/107 (1992), s. 315-319. İSMAİL E. ERÜNSAL

HACI TORUN EFENDİ

(1799-1885)

Osmanlı âlimi.

Kayseri'de doğdu. Asıl adı Mehmed Sâlih'tir. Küçük yaşta babası Çukurluzâde Ahmed vefat edince âlim bir zat olan anne tarafından dedesi Haclarlı Mûsâ Efen-

Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'nin kitabesi